

Täysistunto

Tiistai 9.6.2020 klo 14.10—19.57

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 85/2020 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

18.57 **Opetusministeri Li Andersson** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt on käsittelyssä toinen lakimuutosesitys, jolla hallitus varautuu syksyn tilanteeseen ja siihen, että emme vielä tässä vaiheessa tiedä, miten koronaepidemia syksyn aikana tulee kehittymään.

Koronaepidemian aikana eli tämän kevään aikana ammatillisen koulutuksen näyttöjen toteuttaminen on vaikeutunut siitä luonnollisesta syystä, että monet työpaikat ovat olleet kiinni tai toiminta niillä on ollut rajoittunutta, esimerkiksi jos tartuntavaaran vuoksi työpaikoille ei ole päästetty ulkopuolisia tai jos merkittävä osa työntekijöistä on ollut etätöissä eikä työpaikalla työtä tekemässä. Myös 13.5.2020 saakka voimassa olleet aluehallintovirastojen päätökset oppilaitosten sulkemisesta ovat vaikeuttaneet näyttöjen toteuttamista oppilaitosympäristöissä, koska oppilaitosten tilojen käyttö on ollut rajoitettua. Vaikutuksissa on selvää vaihtelua koulutusaloittain. Vaikeuksia näyttöjen toteuttamisessa on ollut erityisesti palvelualoilla sekä sosiaali- ja terveysalalla, mikä mielestäni on myös hyvin ymmärrettävää ottaen huomioon tämän koronaepidemian luonteen.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan ammatillisen koulutuksen näytöt on toteutettava aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Näytöt on toteutettava ensisijaisesti työpaikalla, mutta ne voidaan jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan järjestää perustellusta syystä muuallakin, kuten oppilaitoksen työmailla, opetusmetsissä, opetusmaatiloilla tai työsaleissa. Soveltamisasetusten voimassaoloaikana rajoitettiin oppilaitosten velvollisuutta järjestää näyttöjä, ja näyttöjä oli velvollisuus järjestää vain siltä osin kuin niitä oli mahdollista toteuttaa. Tällöin suositeltiin asettamaan etusijalle jatko-opintoihin hakeutuvien ja muutoin valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden näytöt, mutta muilta osin keväälle suunniteltuja näyttöjä on jouduttu siirtämään syksyyn. Tämä saattaa viivästyttää opintojen edistymistä, ja toisaalta myös tulevan syksyn osalta näyttöjen toteuttamismahdollisuuksiin työpaikoilla liittyy epävarmuutta johtuen epidemiatilanteesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 90/2020 vp

Soveltamisasetusten voimassaolon päättymisen jälkeen eli 14.5.2020 lukien noudatetaan ammatillisen koulutuksen järjestämisessä normaalia lainsäädäntöä. Lain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee järjestää opiskelijalle mahdollisuus osoittaa osaamisensa mahdollisimman pian sen jälkeen, kun opiskelijan katsotaan saavuttaneen tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet. Tarkkaa aikarajaa näyttöjen toteuttamiselle ei ole säädetty. Selvää on, että näyttöjen viivästyminen useilla kuukausilla ei kuitenkaan enää täytä lain vaatimusta näyttöjen järjestämisestä mahdollisimman pian.

Esityksen tavoitteena on turvata ammatillisten opintojen eteneminen ja suorittaminen myös koronavirusepidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Esityksessä ehdotetaan näyttöjen toteuttamista joustavoitettavaksi siten, että aitojen työtilanteiden sijaan ne voitaisiin toteuttaa tekemällä muita käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaavat aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Jo voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa tosiaan näytön toteuttamisen oppilaitosympäristössä, joten tältä osin lainsäädäntöä ei ole tarpeen muuttaa.

Lisäksi ehdotetaan, että käytännön tehtävissä osoitettua arviointia voitaisiin täydentää nykyistä laajemmin kirjallisella tai suullisella arvioinnilla. Ammatillista tutkinnon osaa ei kuitenkaan jatkossakaan voisi suorittaa pelkästään kirjallista arviointia käyttäen, vaan opiskelijan tulisi ainakin osittain osoittaa osaamisensa käytännön tehtäviä tekemällä. On tärkeää, että työelämä voi luottaa siihen, että myös koronavirusepidemian aikana suoritetuissa opinnoissa ja niiden arvioinnissa on asianmukaisesti todennettu tutkinnon suorittajan käytännön ammattitaito.

Ehdotetut joustot ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian ja oleviksi voimassa 31.7.2021 saakka. Koronaepidemian kehitystä on vaikea ennustaa, mutta joustojen soveltaminen on sidottu koronavirusepidemiaan liittyviin olosuhteisiin, eli joustoja ei voitaisi soveltaa, jos epidemiatilanne ei tätä enää edellytä.

Tältä osin totean vain, että tämä erotus aikataulussa johtuu tosiaan siitä, että tämä on nähty vähemmän perusoikeusherkkänä muutoksena lainsäädäntöön verrattuna perusopetuslain muutokseen, mutta sinänsä näen kyllä itse, että logiikka on sama, että sekä muutos perusopetuslain puolella että tässä näiden joustojen käyttö on kuitenkin sidottu siihen, että se on välttämätöntä epidemiatilanteen takia, eli ne ovat selvästi sidoksissa koronaepidemiaan.

19.02 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ammatikoululaiset ovat opiskelleet poikkeusolojen aikana etäopinnoissa ja vaihtelevasti työpaikoilla. Kaikilla nuorilla ei ole valmiuksia itsenäiseen opiskeluun. Kiitos kaikille ammatillisten oppilaitosten opettajille ja kouluväelle siitä, että näyttöjä on kuitenkin pyritty järjestämään mahdollisuuksien mukaan, vaikka yhteiskunta menikin tautitilanteen vuoksi monelta osin kiinni.

Tämä uudistus on odotettu ja tervetullut näin koronakevään jälkeen ja tilanteessa, jossa emme tiedä, mitä syksyllä on edessä. Ainakin siellä on edessä näyttöruuhka, koska niiden, jotka eivät ole valmistumassa, näytöt ovat saattaneet siirtyä syksylle.

Vanhana näyttöjen vastaanottajana pidän tärkeänä sitä, että näytöt tulee pääsääntöisesti edelleenkin toteuttaa käytännön työtehtävissä, aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Se on edelleen hyvä pitää mielessä. Siellä työssä oppii, tekemällä oikeita töitä oppii, ja osaaminen voidaan näyttää siellä käytännössä oikeissa töissä. Toki epidemian aikana näyttöjen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 90/2020 vp

toteuttaminen tällä tavalla on ollut haastavaa, varsinkin palvelualoilla, kun työpaikat ovat kiinni ja tartuntariski suuri.

Tässä ehdotetaan, että näyttöjen toteuttamistapaa ja sen sääntelyä muutetaan väliaikaisesti niin, että näytöt voitaisiin aitojen työtilanteiden sijaan toteuttaa suorittamalla erilaisia käytännön tehtäviä. On hyvä, että jo tähänkin mennessä on pyritty ottamaan erityisellä tavalla huomioon valmistuvat opiskelijat, mutta kaikkien opintojen edistymisen ja tutkinno-
nosien suorittamisen eteen on tehtävä kaikki, jotta koulu ei keskeydy, ei veny pitemmäksi eikä pudokkuutta sen vuoksi tapahdu.

Tässä kaikessa on kuitenkin muistettava pitää kiinni laatuvaatimuksista. On toimittava niin, että työmarkkinat voivat luottaa siihen, että koulusta valmistuu päteviä ja osaavia henkilöitä, todellisia ammattimiehiä ja -naisia. Me emme halua luoda tilannetta, jossa tutkinnot venyvät ja ihmiset eivät pääse töihin. Me haluamme rakentaa uudelleen Suomea, ja nämä investoinnit, jotka ovat edessä, tarvitsevat osaajia ja tekijöitä. Siihen tämä lakimuutos auttaa.

19.05 Paula Risikko kok: Rouva puhemies! Ammatillisen koulutuksen lakia ehdotetaan siis muutettavaksi näyttöjen toteuttamistapojen osalta määräaikaaisesti. Tämä on hyvin mielenkiintoinen laki itselleni, koska olin aikoinansa niitä ensimmäisiä näyttökokeita Suomessa tekemässä silloin Opetushallituksessa. Näyttökokeethan tulivat silloin 90-luvulla, ja ne ovat toki kehittyneet paljon, mutta on hieno asia, että ne ovat olemassa. Niillä pystytään tunnistamaan ja arvioimaan osaamista.

Koronavirustilanne on johtanut siihen, että näyttöjen antaminen on niin kutsutusti aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa käytännössä hyvin vaikeaa tai jopa ihan mahdotonta. Näyttöjen eli ammattitaidon ja osaamisen osoittaminen on nykyisin mukaan annettava aidoissa työtilanteissa, ja tähän ehdotetaan nyt siis väliaikaista muutosta. Muutoksen myötä osaamisen näytöt voidaan antaa tämän esityksen mukaan myös suorittamalla muita käytännön tehtäviä, jotka siis vastaisivat mahdollisimman pitkälti aitoja työtilanteita. Lakimuutosten soveltamisedellytykset ovat sidottuja koronavirustilanteeseen, eli mikäli epidemian olosuhteet päättyisivät lain voimassaoloaikana, poikkeuksia näyttöjen antamiseen ei voida enää käyttää. Tämä ehdotettu laki olisi voimassa ensi vuoden heinäkuun loppuun saakka.

Tämä on erittäin hyvä laki. Muutokset lisäävät opiskelijoiden yhdenvertaisuutta, koska työpaikalla tapahtuvien näyttöjen antamisessa on kevään poikkeusolojen takia ollut huomattavia eroja. Ehdotetut muutokset ovat perusteltuja, koska ne mahdollistavat näyttöjen antamisen poikkeusoloista huolimatta ja tätä kautta mahdollisuuden valmistua ja suorittaa tutkinto, mutta tästä on tietenkin kerättävä taas kokemusta tältä keväältä. Ei ihan tuosta noin vain voi siirtyä, varsinkaan jos ei ole sitä osaamista riittävästi siellä kouluilla, oppilaitoksilla siihen, miten näitä järjestetään.

Poikkeustilanteissa lainsäädännön on toki tuettava sitä, että opiskelijat pystyisivät suorittamaan tutkintonsa mahdollisimman hyvin, ja varmasti voimisteluliikkeitä siellä nyt on jouduttu tekemään, innovatiivisia uusia käytäntöjä ottamaan käyttöön, että nämä tutkinnot on saatu, ja hyvä niin. Mutta kuitenkin minä suhtautuisin vähän varauksella, kun täällä sanotaan vielä sekin, että voidaan käyttää myös muita tehtäviä, eli ensiksikin tilanne on aivan eri kuin normitilanteessa, aidossa tilanteessa, ja sitten voidaan vielä käyttää muita tehtäviä. Otan nyt hoitotyöstä esimerkin, että ihmisen katetrointi on vähän vaikeaa nukelle — tai on ehkä paljon helpompi nukelle. Kokemusta omaavana sanon tämän, ja siitä syystä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 90/2020 vp

minä sanoisin, että jotkut taidot vain ovat sellaisia, joiden pitäisi ihan oikeasti saada olla näytöissä. No joo, mutta on paljon muitakin sellaisia taitoja, joita ei ehkä pysty ihan kivi-aharjoittelulla tekemään. — Kiitos.

19.08 Pasi Kivisaari kesk: Ammatillinen koulutus on arvokas ja tärkeä toisen asteen tutkinto. Ammatillisessa koulutuksessa opiskeli vuonna 18 yhteensä noin 266 000 opiskelijaa ja tutkinnon suoritti samana vuonna yli 77 000 opiskelijaa. Puhumme siis valtavasta joukosta, joka omalta osaltaan rakentaa tai tulee rakentamaan yhteiskuntaa.

Ammatillista koulutusta voidaan järjestää erilaisissa oppimisympäristöissä. Näistä esimerkkejä ovat tietysti luokkahuoneet, työpajat, työpaikat tai digitaalinen oppimisympäristö. Tämä monimuotoisen ja monipuolisen oppimisen ja opiskelun maailma on osaltaan koulutuksen vahvuus. Korona on tietysti osaltaan haavoittanut tai vähintään haastanut ammatillisen koulutuksen suorittamista. Erityistä vaikeuskerrointa on kertynyt koulutukseen oleellisesti kuuluvien näyttöjen ja työpaikoilla oppimisen osalta. Ammatillisessa koulutuksessa näyttöjen toteuttaminen aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa on joillakin koulutusaloilla ollut vaikeaa tai jopa mahdotonta koronavirusepidemian aikana.

Puhemies! Sääntelyä siis ehdotetaan muutettavaksi nyt siten, että näytöt voitaisiin koronavirusepidemiasta johtuvien syiden vuoksi toteuttaa suorittamalla muita käytännön tehtäviä, joissa totta kai pyritään siihen, että ne mahdollisimman hyvin vastaavat aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Tavoitteena on siis mahdollistaa opintojen edistyminen ja tutkinnon suorittaminen virusepidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa ja haastavissa olosuhteissa.

Puhemies! Pidän tätä esitystä hyvin järkevänä. Oleellista on tietysti se, että ammatillisen koulutuksen laatu säilyy. Joustavuus, ketteryys ja tilannesopeutuminen ovat tärkeitä sanoja, mutta kaikista tärkeintä on se, että oikeus opiskeluun säilyy jokaisessa ajassa tasokkaana ja opiskelijan oikeutta oppiin kunnioittavana.

En myöskään malta olla mainitsematta, että tänään julkaistiin ammatillisen koulutuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma Oikeus osata. Tässä yhteydessä myös myönnettiin opetuksen järjestäjille ammatillisen koulutuksen opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen 80 miljoonaa euroa. Tämä ei ole ihan pieni asia. Se kattaa 109 opetuksen järjestäjää ympäri maata. Näin sitä tulevaisuutta tehdään.

19.11 Ari Koponen ps: Rouva puhemies! Ammattitaidon osoittaminen tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa on keskeinen osa ammatillisen koulutuksen laadun varmistamista. Vaikka kaikki lausunnonantajat kannattivat ehdotusta, olen hieman ihmeissäni siitä, että osan mielestä väljennykset tulisi ottaa käyttöön jopa pysyvästi. Oppilaitosympäristön, työtilanteiden ja työprosessien simulointi todellisuutta vastaavaksi ei ole aivan yksinkertaista.

Ammatillisen koulutuksen nykytila on jo valmiiksi todella karu. Lähiopetuksesta on viime vuosina leikattu runsaalla kädellä. Viime vuoden lopulla amisbarometrissakin kävi ilmi, että 20 prosenttia vastaajista on miettinyt keskeyttämistä oppimisvaikeuksien vuoksi.

Tavoitteena on poikkeusoloissa joustavoittaa näyttöjen suorittamistapoja, jotta opintojen ja tutkinnon suorittaminen ei tarpeettomasti pitkity. Opiskelijakyselyn mukaan nyt keväällä 2020 valmistuvista noin kolmasosalla valmistuminen toteutuu aikataulussa. Valmistuminen viivästyy reilulla viidenneksellä, ja yli kaksi viidestä ei vielä tiennyt valmistumisen tilannetta. Nämä ovat huolestuttavan suuria lukuja. Suhteellisen harvalle opiskelijalle

Pöytäkirjan asiakohta PTK 90/2020 vp

oli vielä edes huhtikuun alkuun mennessä varmistettu, valmistuuko hän aikataulun mukaisesti vai ei. Ehdotetut muutokset ovat tarpeen, ja tämä esitys olisi ollut hyvä tuoda saliin jo aikaisemmin.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.